

Básník a publicista Miloš Doležal se dlouhodobě zabývá osobností Josefa Toufara, kněze umučeného v roce 1950 Státní bezpečností. Loni v listopadu bylo Toufarovo tělo exhumováno z hromadného hrobu v pražských Ďáblicích a ve stejné době Miloš Doležal objevil **neznámé Toufarovy dokumenty**, ukryté na půdě fary v Číhošti. Tato shoda okolností je přinejmenším velmi zvláštní...

PETR ZÍDEK

LN Co se v balíku písemností, ukrytém pod podlahou půdy na číhoštské faře, vlastně skrývalo?

Jde o materiál, který se vztahuje nejen k Josefu Toufarovi, ale i k jeho předchůdci a nástupci zkraje padesátých let. Vedle různých dokumentů k provozu farnosti tu najdeme i řadu osobních materiálů. Předpokládám, že po zatčení Toufara někdo tu složku vytáhl z farní kanceláře, svázal motouzem a schoval pod podlahou na půdě. Pro mě osobně jsou nejdůležitější Toufarovy privátní písemnosti, zejména dopisy, které dostal již jako student bohosloví a potom mladý kaplan v Zahradce a později jako administrátor v Číhošti. Dochovaly se i strojopisné kopie některých dopisů, které psal na biskupství nebo přátelům. Důležitý je Toufarův zápisník, který mu sloužil jako třídní kniha při vyučování náboženství. No a nakonec jsou tam takové milé drobnosti, jako třeba seznamy, co má ve městě koupit či zařídit. Vůbec jsem například netušil, jak velký měl zájem o sad i zahradu, v jeho zápisníku je seznam, co vše má u zahradníků nakoupit a kam bude sázet.

LN To zní úžasně. Z toho by se měla udělat nějaká výstava.

Právě to zpracovávám do kapitoly nové knihy, kterou chystám tento rok vydat. A toufarovská výstava již existuje, putuje po galeriích a muzeích. Začali jsme s lidmi kolem číhoštské fary, která je dnes prázdná, přemýšlet, jak celé místo inspirativně uchopit.

Jako první krok jsme tam v autentických prostorech Toufarova pokojíku vytvořili malou expozici, která je veřejnosti již přístupná. Dohledali jsme nejen Toufarův nábytek, ale třeba i jeho ornat, který měl na sobě v tu osudnou adventní neděli 11. prosince 1949.

LN Jak je možné, že ty písemnosti unikly pozornosti StB?

Těžko říci. Myslím, že primárně nešli po privátních písemnostech, ale hledali vše, co by mohlo mít souvislost s pohybem křížku. Estébácká instruktážní skupina měla zadání, což šlo až od Gottwalda a Čepičky, že se Toufar musí do 24. února za každou cenu přiznat. A když dvacet dní ve Valdicích statečně odolával, ocitli se pod tlakem. A řešili to tak, že 22. února, kdy již byl kněz v dezolátním stavu, ale stále neměli jeho „doznání“, na něj jedna skupina znovu „vletěla“ a druhá odjela do Číhoště a tam ve škole si pod nátlakem vynutila na několika žácích „doznání“, že je Toufar pohlavně zneužíval. Třeba třináctiletému Josefu Dvořákovi řekli: „Pan farář tě při hodině náboženství a na faře zneužíval, že jo?“ – „Ne? Tak to budeme muset vaši rodinu vystěhovat z vesnice hodně daleko a tatínek půjde do vězení, chceš to?“ Takže když získali pár takových vynucených obvinění, již nepotřebovali hledat další písemnosti.

LN Jak to, že se ty věci objevily teprve teď?

Poprve se to našlo, když se v roce 1984 opravovala na faře střecha. Brigádníci, pocházející z Číhoště a okolí, dostali strach, něco na dvoře spálili – podle pamětníků šlo snad o podružnosti – a zbytek znovu ukryli.

LN A proč o tom mlčeli dalších 25 let po pádu komunismu?

Patrně šlo o kombinaci latentního strachu, pozapomenutí a náhledu, že to není důležité. Venkovští praktičtí lidé někdy význam starých lejster podceňují. Když mi o tom poprvé říkali, taky jsem si myslel, že to tam buď už dávno není, nebo je to něco podružného. Dlouho jsme to pod tou podlahou s kamarádem Petrem Kovandou nemohli najít, udělali jsme si takové amatérské peris-

FOTO MAJRA - DAN MATERNA

Lurdy se z Číhoště asi nikdy nestanou

S Milošem Doležalem o tom, co prozrazují nové dokumenty o Josefu Toufarovi, a dáblickém hřbitově, kde leží v jednom hromadném hrobě zakopáni hrdinové vedle zrádců a gestapáků

kopy ze zrcátek a svítilen a těmi jsme se dívali pod prkna. A teprve když jsme to vzdali, odcházeli a říkali si, že to byla pěkná půdní pohádka, tak jsem si všiml, jak na jednom místě za trámem kouká zpoza prkenné podlahy malý kousek papíru. Pomalu ho vytahují a najednou se na něm objevilo mně důvěrně známé oblé písmo Josefa Toufara.

LN A jste si jist, že tam není ještě něco dalšího?

Nu, v Číhošti není o překvapení nouze.

LN Mění ty dokumenty nějak pohled na Toufara?

Jeho život v posledních dvou letech teď můžeme díky nim sledovat když ne den po dni, tak určitě týden po týdnu. Patrně po otci hostinském a starostovi zdědil jistou pedanterii: přesně si zapisoval, co za co utratil, na co peníze použil, zda se jednalo o peníze vlastní, či farní, vše je doloženo účty. Zapisoval si i detaily typu, že majiteli kamenictví dal jako poděkování za kvalitní práci bonboniéru, kameníkům cigarety nebo řidiči padesát korun dýško.

LN O tom, proč se pohnul křížek na oltáři, se tam asi nic nedozvíme.

Ke křížku tam nic není. Ale v posledních letech jsem objevil několik dosud

neznámých Toufarových dopisů z přelomu roku 1949 a 1950, v nichž popisuje přátelům, co se v Číhošti stalo a děje. Uvědomil jsem si, že on sám se potýkal s tím podivuhodným mysteriem. Neřekl si hned „no jasně, zátrak!“ Naopak, byl zdrženlivý. Každodenně o tom uvažoval a meditoval, jak událost nahlédnout a pochopit.

Mám dojem, že musel tušit, že bude muset obstát v nějaké těžké konfrontaci a že se na ni těch skoro sedm týdnů, které mu zbývaly do únosu, duchovně intenzivně chystal. I díky tomu pak v tom pekelném III. valdicím oddělení obstál.

MILOŠ DOLEŽAL (* 1970)

Redaktor Českého rozhlasu - Vltava je autorem **desítky básnických sbírek**, čtyř knih rozhovorů s bývalými vězni nacistických a komunistických koncentračních táborů, jako editor připravil několik knih vzpomínek. Jeho životopis Josefa Toufara **Jako bychom dnes zemřít měli** se stal v roce 2012 knihou roku v anketě Lidových novin a bestsellerem. V těchto dnech vydal novou básnickou sbírku **Ezechiel v kopřivách**, v níž reflektuje své osobní i badatelské zkušenosti.

LN Účastnil jste se exhumace Toufarových ostatků z hromadného hrobu v Ďáblicích. Bylo obtížné jej najít?

Na rozdíl od většiny ostatních, kteří jsou v Ďáblicích zahrabáni, se v Toufarově případě, navzdory tomu, že estébáci se snažili po sobě zamést stopy, dochovaly dokumenty, které jeho ostatky umožnily lokalizovat, a máme také výpovědi hřbitovních zřízců Křápa a Tíefa, kteří ho zahrabávali, i vzpomínky pamětnice z 50. let. Takže se vědělo, že je v šachtě číslo 16 a její přibližné umístění. Dochované prameny ukázaly na tři místa vzdálená od sebe přibližně šest metrů. Archeologové pod vedením Jana Havrdy udělali malé sondy. U prvních dvou míst se ukázal nesoulad s popisem z polohové knihy, a práce tam byly zastaveny. Třetí sonda byla úspěšná: nahoře pohřbené děti z pražských nemocnic, ve druhé vrstvě žena a ve třetí se našla mužská kostra venkovsky sedlácká, která spočívala ve zbytcích černé bedny – rakve. Bylo zřejmé, že byla po pitvě, v oblasti pánevní se našel gumový drén na odtékání hnisu, což odpovídá tomu, že Josef Toufar byl před smrtí operován, i zápisu v pitevním protokolu. Také další znaky a okolnosti odpovídaly.

LN Bude to k identifikaci ostatků stačit?

Jistěže ne. Nyní probíhá antropologické vyhodnocení ostatků. Na jaře by měla být provedena analýza DNA a domnívám se, že by měl také následovat druhý kontrolní rozbor DNA někde v zahraničí. Doufám, že 14. července, kdy má Josef Toufar narozeniny, by mohl být uložen v Číhošti.

LN Nemá katolická církev s těmi ostatky nějaké jiné plány?

Po domluvě církve s rodinou se bude respektovat Toufarovo přání. V létě 1948 se mu udělalo špatně, když jel do kopce na kole. Myslel si, že umře, a sepsal poslední vůli. A v ní jasně řekl, že chce být pohřben v Číhošti. Proto se jeho neteř Marie Pospíšilová i s celou číhoštskou farností snažila již od roku 1968 o to, aby jeho tělo bylo exhumováno a spočinulo navždy v klidu a pokoji v této obci.

LN Z Číhoště se pak jistě stane poutní místo.

Neokázalým poutním místem je již dlouho. Už teď tam jezdí mnoho lidí. I ti, kteří se k žádné církvi nehlasí nebo ani nejsou věřící. Lidé mi třeba píšou, že pro ně bylo podstatné navštívit tohle silné místo. Uvědomuji si, že je to prostor s tajemstvím i místo-svědectví. Svědčí třeba o tom, jak do našeho každodenního života může vpadnout zlo a mnohé švihnutím prutu zničit.

LN Jak na to reagují místní? Stavějí zájezdní hostince a penziony?

Život tam běží dál svým tempem a to je skvělé. Manželé Kovandovi a dalších pár místních nadšenců založili nadační fond na opravu kostela a pořádají rozličné kulturní akce. Myslím, že Lurdy se z vysočinské Číhoště asi nestanou, ale navždy ponosou pečeť Josefa Toufara a jeho svědectví.

LN Vraťme se ještě k dáblickému hřbitovu, kde blízko sebe pravděpodobně leží Kubiš s Gabčíkem i Čurda, který je udal, a pak také třeba kladenští gestapáci či K. H. Frank a zároveň těla, která sloužila jako pomůcky medicím, nebo tzv. biologický odpad z pražských nemocnic. Dá se s tím něco dělat?

To je zásadní otázka. Každopádně exhumace Toufarova těla znovu tyto otázky otevřela. Kdybych tam měl potupně zahrabaného táta a měl k jeho zakopání k dispozici nějakou dokumentaci, tak bych také usiloval o to, jej exhumovat a důstojně pohřbit. Ale situace na té dáblické „louče“ je velice složitá a komplikovaná, leží tam tisíce těl či jejich fragmentů z nemocnic a patologií a především – neexistuje k nim žádná podstatná dokumentace tak jako v případě Josefa Toufara. Třeba se něco časem najde, ale zatím není k dispozici.

LN Proti Toufarově exhumaci ostatně protestovalo Sdružení bývalých politických vězňů, podle kterého má umučený kněz nemístnou protekcí a exhumování by měli být všichni, nebo nikdo.

Archiv dáblického hřbitova shořel, takže je dnes prakticky nemožné určit, kdo kde přesně leží. Společných hrobů je tam 70 až 72, třetina z nich se dnes již v terénu navíc nijak neprojevuje, a tak ani nevíme, kde se tam nalézají. V zápise k hrobu číslo 16, kde ležel Josef Toufar, bylo 279 jmen. Když si to vynásobíme, dojdeme k strašně vysokému číslu – bezmála dvacet tisíc těl. Navíc ani dosud přesně nevíme, kdo z odpůrců režimu tam skutečně spočinul. A další komplikace – nedávno jsem objevil v Národním archivu žádost lékařských fakult ze začátku 50. let, v níž se dožadovaly těl popravených pro studijní účely. Můžeme předpokládat, že zahrabány pak nakonec byly třeba jen jejich části. Proto se domnívám, že nějaká hromadná exhumace je skoro nemožná. I kdybychom třeba identifikovali kladenské gestapáky, co pak s nimi uděláme? Vydáme je nějakým příbuzným v Německu? Nebo vrátíme zpátky? Když o tom uvažují, zdá se mi jako nejlepší řešení, aby se to znovu nějak podstatně upravilo a historicky uchopilo.

LN Není ta část dáblického hřbitova vlastně úžasná a zároveň extrémní metafora českých dějin?

Ano, právě tak o tom uvažují v textech své nové básnické sbírky *Ezechiel v kopřivách*. Dáblický hřbitov je „živou“ učebnicí novodobých československých dějin. Přimo si říká o nějaké pádné muzeální uchopení, protože žádné jiné místo, kde by byly tak koncentrované dějiny ve své mnohoznačnosti, u nás neznám.